List 11. **NOVICE** Tečaj XXXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. marcija 1880.

Obseg: Še nekatera kmetijska orodja. — Obrezovanje trt. — Plesnjivi kruh. — Gospodarske novice. — Narodne pravljice o umnem gospodarstvu. — Doneski k slovanski mitologiji. — Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem „nauku slovenskim županom“. (Konec.) — Jugoslovansko književstvo. — Cerkvena glasba. — Specijalitéta konstitucijonalizma „z avstrijsko marko“. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Še nekatera kmetijska orodja.

Poroča prof. Povše.

Popisale so „Novice“ dosedaj dobre poljedelske stroje, katere izdeluje gosp. Bohrer v Celovcu, in med onimi posebno povdarjale važnost Cugmajerjevega orala, katero ni drago, po vsem tem dobro posebno za bolj lahke ali srednje zemlje.

Obljubile so popisati tudi bolj močno izdelana orala, potrebna za obdelovanje težkih zemljišč. Pri oranji težke zemlje gre posebno za to, da plug brazdo lepó obrača in spodnjo surovico meče na površje, kjer pride potem z zrakom v dotiko. Deska mora tedaj biti daljša in polagoma zavita. Tako nahajamo pri Hohenheimskem oralu, katero izdeluje g. E. Kühne v Mošonji (Wieselburg) na Ogerskem, kakoršno nam pridjana podoba kaže.

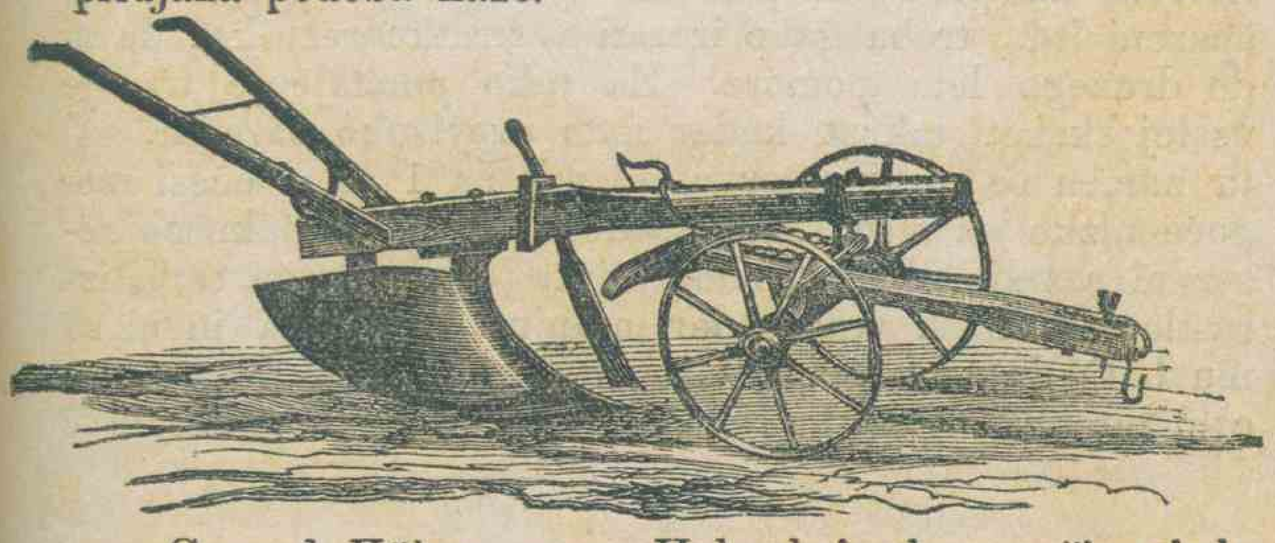

Gospod Kühneovo po Hohenheimskem načinu izdelano oralo brazdo prav dobro reže in obrača, in vendar ne zahteva posebno velike vprežne moči. Lemež je jeklen in pravilno ostast. Vprežno opravo ima v tem, da ga nosijo pljužna (kolica), pa tudi tako ga izdeluje, da namesto pluženj ima le drso, vsled katere se trenje zmanjša, torej tudi manj vprežne živine treba. Deska je pravilno zavihana in iz vlitega železa, ter brazdo tako obrača, da skoro vsa leži prebrnena.

Ravno v deski so naši domači plugi silno pomanjkljivi, kajti njih deske so ravne, gladke, ter nesposobne zemljo pravilno obračati. Res je, da kratka deska bolje drobi izorano brazdo, a obrača je ne!

Kühnovo Hohenheimsko oralo pa ima prav primerno vrejeno in ne predolgo deskó. Zato se je zarad svojega dobrega dela silno razširilo. Angleško oralo pa ima najdaljšo desko, ker je za prav težke zemlje namenjeno. Dolgost lemeža in deske pri angleškem oralu znaša 190 centimetrov, pri Hohenheimcu 96 cm., pri naših domačih komaj 50 cm.

Pojasniti moramo še uredbo drse. Namesto da bi gredelj bil naslonjen na plužnje, je v njegovem prednjem koncu prerezan ter vzgoraj z ostro ploščo okovan; skoz to vrezo vtaknena je drsa, katera je zobčasta, ter se više ali niže stavlja, kakor se hoče bolj ali manj globoko orati. Kühne izdeluje pa tudi plužnje, brez katerih nekateri kmetovalci ne morejo biti, ker so se jih privadili preveč.

Če smo Cugmajerja hvalili in priporočali, vodila nas je skušnja, da je dobro oralo, in ker ima kolca, je tudi zarad tega bolj všeč našim gospodarjem. Ko sem nedavno dobil Cugmajerja, rekli so sosedni kmetje: „ta, ta pa bo za nas, ker je saj nekoliko podoben našemu domačemu, oni Hohenheimci, Grignoni pa imajo spred neko drso ali pa še te ne, to pa ni za nas“ itd. Zamol-čati pa ne morem, da kolca dokaj trenja po nepotrebnem prouzročujejo, pa tudi oralo ne leží prav dobro, posebno če ste obe kolesi enako veliki. Zato Kühne izdeluje plužnje tako, da je eno kolesce, katero hodi po brazdi, višje, ono, katero pa po nezoranici hodi, manjše. Pri ogerskem oralu pa brazdino kolo premakljivo izdeluje.

Hohenheimca izdeluje z drso za 25 gold., s pljužnjami vred pa za 31 gold.

V našem listu smo uže večkrat govorili o veliki koristi primerno globokega rahljanja zemlje. Če je sploh spodnja surovica sposobna, treba, jo sčasoma spraviti na vrh, da tako obogatimo oranico. Če pa ni za to, vendar je silne koristi, da jo zrahljamo, če tudi je ne spravljati na vrh. Kolikor bolj je zemlja tudi v spodnji plasti rahla, toliko lože se razširjajo v njo rastlinske korenike, toliko lože prihaja v njo za razkrojitev v zemlji nazočih redilnih snovi toliko potrebni zrak, toliko bolj ohrani taka zemlja vlažnost. Skušnje spričujejo, da globoko zrahljane zemlje tudi poletno dolgo trajajočo sušo bolje pretrpé, in prav v minulem letu, ko je tako strašna suša več tednov trajala, ostala je koruza na naših (goriških) šolskih njivah, katere smo tudi v spodnji plasti zrahljali, prav lepa in čvrsta, ko so nasproti sosedne njive zeló revno koruzo imele. Posebno onim rastlinam, katere imajo dolge korenike, na pr. detelja, pesa, korenje itd. je kaj koristno, da se spodnja plast zemlje prerahlja. Za to služi podzemeljski rovár, tudi podzemeljsko oralo imenovano. To oralo ima nalog, spodnjo zemljo rahljati, rušiti, a ne da bi jo

spravljalo na vrh, kar tudi ne more, ker nima deske. Gosp. Kühne izdeluje amerikansko podzemeljsko oralo, kakoršno nam kaže podoba:

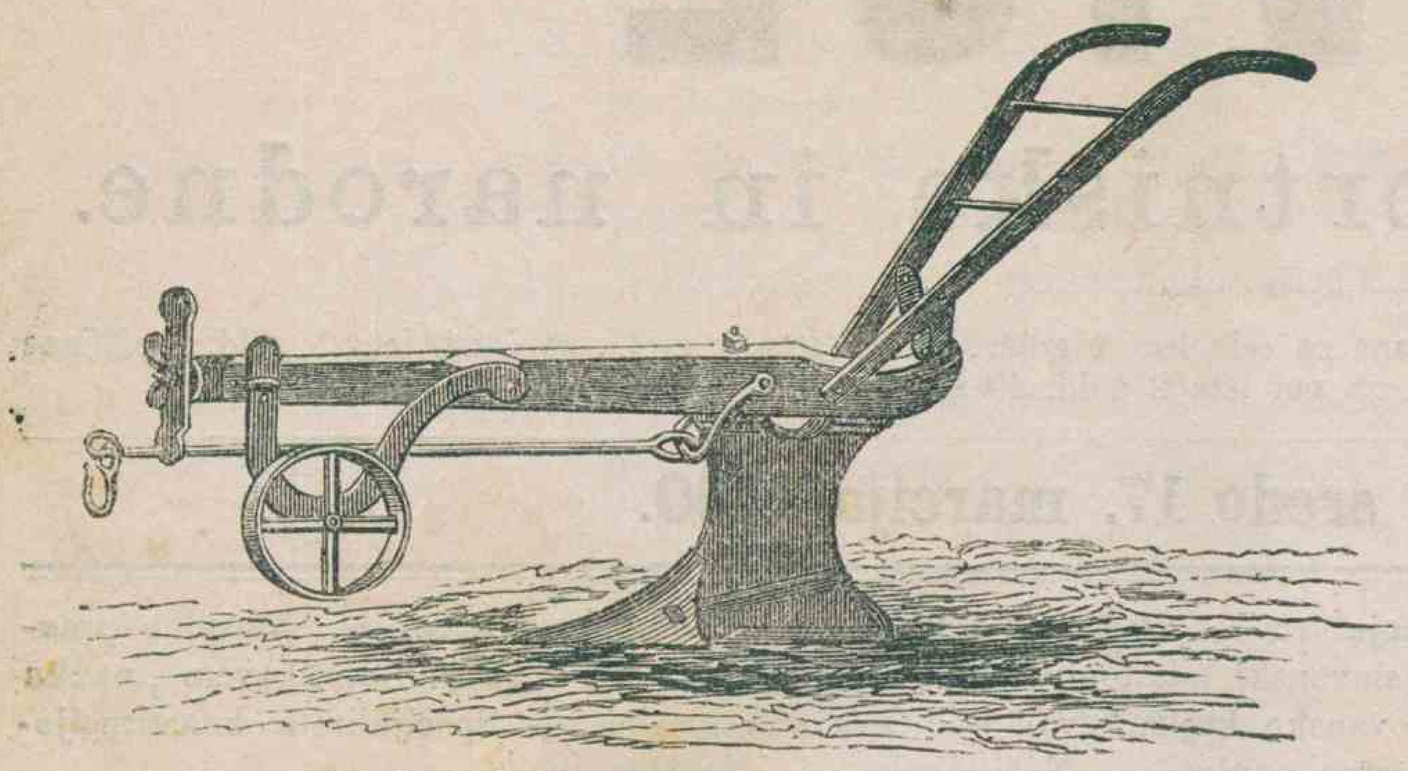

Oralno teló je iz vlitega železa, lemež enakokrakne podobe in z jeklom podstavljen. To oralo veljá 24 gld. Za manj kamnite zemlje zadostuje pa tako imenovano Hohenheimsko podzemeljsko oralo, katero veljá 21 gold., ki je izdelano iz kovanega železa in ima z jeklom podstavljen lemež.

Vse te stroje izdeluje g. Kühne v Mošonji na Ogerskem, ki je eden najodličniših, zaupanja vreden kmetijsk véliki fabrikant. (Konec prih.)

Obrezavanje trt.

Po pravilih štajarske vinorejske šole.

Pogosto slabi rezači polovico branja ali trgatve na svojih vinjakih ali škarjah domú odnesó. Krivo tega je, da prav ne vedó, zakaj se trs vsako leto pri nas reže, in kako je treba ga prav obrezati.

Zakaj obrezavamo trs? Glavni uzrok temu je, da hranivne snovi, prihajajoče iz korenine na vzgor, napeljavamo do menj očés, kakor bi se to godilo brez obrezovanja. S prirezovanjem se toraj odpravi preveliko število očés. Nasledek temu je, da ostala očesa čvrsteja poženejo, krepkeje mladike in kabrnke nastavijo in veče in boljše grozdje dozorijo. Ker pa vsaka trsova sorta ne poganja enako, ampak nekatere bujneje ženejo in krepkeje v les rastejo mimo drugih, zato ima rezač na ta razloček pri trsih najpoprej ozir jemati. Al tudi ne gledé na sorto niso ene in iste vrsti trsi enako močni, na kar se tudi ima paziti, kajti skušnje so pokazale, čem močneje raste trs, tem više na mladikah nastavlja najboljša, najrodovitnejša očesa. Močni trsi kratko prirezani ostanejo navadno brez ploda. Znano dalje iz skušnje je, da mladike iz starega lesa prirastle ne rodijo. Zarad mrzlega našega podnebja pa ne moremo trsu pripuščati, da bi se tako razraščal, kakor v južnih in toplih deželah. Prisiljeni smo ga tudi zarad tega obrezovati.

Iz vsega povedanega dajo se nekatera pravila določiti, katerih pri nas ne gre prezirati brez velike škode.

Novi násad je treba kratko prirezovati, na 1 ali 2 očesi, to pa več let, navadno 4—6. Kdor tako ravná, temu se mladi trs krepko ukorenini in tako sposoben postane, da mnogo let čvrsto raste in dobro rodi. Ker naši vinogradarji tako ne ravnajo, zato jim novi nasadi pogosto ali celó spodletijo ali mnogo let hirajo.

V rodnih vinogradih je pri rezitvi gledati, ali je trs močno ali slabo v les pognal. Slabi trsi režejo se bolj na kratko, močni na dolgo, to pa tako, da se mu nareže nekaj lesa, ki ima roditi, nekaj pa pusti, da za drugo leto doraste v krepek les. Ne gre tedaj v enem vinogradu vse trse enako rezati. Velikoveč pri vsakem trsu se ima premisliti, zakaj se mora tako in ne drugače obrezati. Zato je res čudno, kako vinogradarji pogosto nevešče otroke in ženske med rezače pošiljajo. Da mora les pri rezitvi zrel biti, to je samo ob sebi razumevno.

Trsu se pušča pri rezitvi dvojni les: eden ima letos roditi, drugi pa za prihodnje leto v rodilni les dorasti. Kot rodilni les se prirežejo rezniki, šparoni, potiči, biki, konjiči, vtikance, vlačence itd., za drugo leto pa kratki rezniki k večemu do 2 očes. Les, ki je uže rodil, se ima vsako leto popolnem potrebiti, če je prej bil narezan kot šparon, potič, bik, vtikanca itd., če je pa bil reznik, tedaj pa se vsaj prikrajša. To je potrebno, ker bi drugače trs previsoko spustili. Rodilnega lesa nareže se od lanskih mladik, ne pa od starejših, zlasti od onih ne, ki so prirastle iz starega lesa ali iz debla.

Na to pravilo se pri nas jako malo ozira, kar je pogosto krivo, da vinogradi ničesa ali malo obrodijo. Navadno narežejo šparonov itd. iz mladik, ki so na spodnjem trsovem oddelku izrastle, a te so najmanj rodovitne; zmiraj više pa režejo zmiraj krajših reznikov. Kdor tako rezati dá, temu odnesejo rezači polovico trgatve na vinjakih ali škarijah. To je lahko dokazati. Hranivne snovi gredó od korenine na vzgor in silijo proti koncem rastline nad zemljo, toraj v najvišje ali skrajne dele trsove in iščejo tukaj spremeniti se v sad. Al ker imamo tukaj vsled napačne rezitve namesti šparonov itd. samo kratke reznike, tedaj ne more trs tako obroditi, kakor bi sicer lahko. Rezniki poženejo res krepko in rastejo bujno, ali rodijo malo ali nič, ker so jim mladike izrastle iz lesnih, nerodovitnih očes.

Tukaj utegne kdo ugovarjati rekoč: jaz imam preslabe trse, da bi jim ob skrajnih koncih narezaval šparonov, bikov itd., tudi so mi spodnje mladike prekilave, da bi jih zamogel v reznike prirezati za drugo leto. Odgovorimo: če je tako, tedaj pa se takošen trs sploh ne reže na plod, ampak morajo mu se potrebiti vsi šparoni itd., treba ga prirezati v kratke reznike, da si do druzega leta pomore. Za tako pomlajenje trsa je vselej skrbeti takrat, kedar nam previsoko narašča. V ta namen se pusti reservni reznik na 1 ali 2 očesi mogoče nizko na trsu. Nič ne dene, če se za takošen reservni reznik odbere mladika, ki je iz starega trsja izrastla. Tako si vinogradar najhitreje pomaga in ni se mu bati, da bi zarad pomlajenja 1—2 leti sadež od trsa celó pogrešati moral. „Gosp. priloga“.

Gospodarske skušnje.

Plesnjivi kruh.

Navadno se plesnjivi kruh, ki ni za nobeno drugo rabo več, kuretini za pičo poklada. To je zeló napačno, kajti marsikaka žival je po povžitem plesnjivem kruhu poginila. Kakor je dober kruh dobra piča za kuretino in za vso našo domačo živino, tako je nasproti plesnjiv kruh včasih prav strupen in življenju nevaren, ker po njem živino začne klati, se ji želodec ali čeva vnamejo, driska jo napade itd.; breja živina po njem zvrže. Kar pa veljá o plesnjivem kruhu, to veljá tudi o plesnjivih lanenih prešah, po katerih se naši domači živini želodec in čeva vnamejo. — Po vsem tem svarimo tedaj naše gospodarje in gospodinje, naj plesnjivega kruha, kakor je, ne pokladajo živini, ampak naj ga dadó poprej ku-

hati, kajti kuha pokonča tisto škodljivo gljivo, ki plesenj dela in tako prekuhani kruh ni več zdravju nevaren.

Gospodarske novice.

Vinski sejm v Zagrebu,

o katerem smo uže večkrat govorili, pričel se je danes in traja do sobote. Nadjamo se, da tudi mnogo slovenskih vinotržcev gre te dni v Zagreb ogledat in pokusit hrvaška vina.

Letošnjo jesen bo v Gradcu velika razstava deželnih štajarskih kmetijskih pridelkov, živine itd.

Kako važna utegne ta razstava biti za štajarske vinorejce, ako se na-njo res dobro pripravijo — opominja „Gosp. priloga“ v „Slov. gosp.“ — razvidno je prvič iz tega, ker bodo najlepše živali iz cele dežele skupaj na ogled postavljene. Tako bo pred vsem jasno, ali in koliko smo v pretečenem desetletji napredovali. Pri tej priliki se bo pokazalo, ali so razna sredstva za povzdigo živinorejstva: premiranje konj in goved itd. koristila kaj ali ne. Drugič bo živinorejcem samim priložnost dana, svoje vspehe z onimi drugih primerjati, ob enem se podučiti, kaj in kje imajo svoje dosedanje ravnanje predrugačiti in zboljšati. Tretjič bode se mesarjem dala priložnost poizvedeti, kdo ima in kje se dobí dobra klavna živina; jasno bo naenkrat, koliko in kaj zmore v tej reči dežela štajarska. Ako se toraj naši živinorejci podvizajo ter razstavijo veliko in lepe živine, potem ni dvoma, da bodo deželi mnogo kupcev privabili in kmetom pomagali do potrebnih denarjev. Naj pomislijo živinorejci, da bode vsled nove postave meja zoper Rusijo in Rumunijo skoro popolnem zaprta in bodo torej mesarji velikih mest tudi na Štajarsko pogosteje prihajali klavne živine iskat in kupovat. Tako dobijo novih, a to pa domačih kupcev in jim ni treba žalovati, da je sosedna Nemčija naši živini meje zaprla.

Podučne stvarí.

Národne pravljice o umnem gospodarstvu.

Naša stoletna tradicija nam je ohranila marsikatero jekleno zrno umnega gospodarstva. Sedanji svet to preveč prezira in meni, da so to le malo vredne marnje.

Naj priobćim v dokaz temu dragim bralcem „Novic“ dve pravljici, da vidijo, da ste resnega prevdarka in posneme vredni. Kako so pred nami umni gospodarji tudi znali dobro gospodariti, in kateremu svojemu sinu so kmetijo izročili, naj pove sledeča pravljica:

Nekdaj je bil oče, ki je imel tri sinove in lepo kmetijo z dobro zarašenimi gojzdi. Starejega pelje v gojzd, mu pokaže lepe smreke in ga vpraša: Kaj bi ti s temi smrekami naredil, ko bi tvoje bile? Sin mu je odgovoril: Jaz bi vse posekal ter prodal in potlej dobro živel! — Oče reče sam pri sebi: To bi ne bil dober gospodar: bom srednjega sina jutri poskusil. Zdaj gresta domu. Drugi dan pelje oče srednjega v gojzd. Ko prideta do lepih smrek, mu jih oče pokaže in ga vpraša: Kaj bi ti s temi smrekami naredil, ko bi tvoje bile? Sin mu je odgovoril: Posekal bi jih in lepa poslopja bi postavil, taka, kakor jih imajo v mestih. — Oče reče sam pri sebi: Ti tudi ne boš za gospodarja; bom najmlajšega jutri poskusil. Potem gresta domu. Tretji dan reče oče najmlajšemu: Danes pa ti pojdi z mano v gozd! Gresta. Ko prideta do lepih smrek, oče sina vpraša: Kaj bi ti s temi smrekami naredil, ko bi tvoje bile? Sin odgovorí: Pustil bi jih, da bi rastle, zato, ker so tako lepe. Oče reče: Ti imaš prav, tebi bom dal kmetijo. Ti boš dober gospodar! Na to gresta domu in oče mu izročí kmetijo.

Druga pravljica, ki kaže, da je treba kmetu umnosti in marljivosti, se tako-le glasí:

Bila sta dva kmeta; eden je bil premožen, drugi ubožen; prvi je dobro gospodaril, drugi pa slabo; prvi je ob pravem času vsejal, dobro pognojil in kamenje z njive spravljal; drugemu pa ni šlo delo spod rok, on je prepozno vsejal ali pa še nič, slabo gnojil, in kamenja ne z njive spravljal. — Vprašal je svojega soseda, kako on gospodari, da mu vse po sreči gre. Gotovo je mislil, da zna oni coprati, ker mu ni hotel povedati. Tedaj gre gospoda fajmoštra vprašat; oni mu obljubijo, da bodo enkrat k njemu prišli in mu polje blagoslovili, da bo potlej rodovitnejše. Gosp. fajmošter pridejo; gredó po njivah, jih blagoslavljajo z besedami: „gnoj na njivo, kamenje z njive!“ kropijo in kadijo ter mu povedó, kedaj in kaj more na to in to njivo sejati, kako pognojiti in kamenje z njive spravljati. Kmet je vse to storil. Sedaj mu je polje začelo dobro roditi, kakor sosedu, in kmalu je bil bogat. Nikoli pa ni blagoslova pozabil: „gnoj na njivo, kamenje z njive!“

Gašpar Križnik.

Národno blagó.

Doneski k slovanski mitologiji.

Spisuje Davorin Trstenjak.

V.

Kačji kralj.

Našel sem med slovenskim ljudstvom pravljice o kačjem kralji. Na Jurjevo kačji kralj zbere vse kače okoli sebe. One se okoli njega ovijejo lik klobčeču, in le sikajoče glave ven lukajo. Kačji kralj ima zlato krono in bleščeče oči, da od bleska se temna noč razsveti. Krono so kačjemu kralju skovali peklenščeki. Po letu, kedar je vroče, gre se kačji kralj kopat, krono odloži na zeleno trato, in srečen je ta, ki jo ukrade in ž njo uide. Skusil je enkrat pastir, ki je videl kačjega kralja kopati se, s krono uiti, a kačji kralj zasiče, in neizmerno dosti kač pribeži, ki se okoli pastirja ovijejo, in vso kri izzizajo, tudi goveda so mu kače poklale.

Druge pravljice govoré o beli kači, ki ima žlahni kamen na glavi. Ta kamen se sveti ko solnce, in pravijo, da takošen kamen na kresovo iz solnca pade.

Znamenito je, da take povesti imajo tudi Latvičani. Pri njih se kačji kralj veli: uzikuningas, kar pomenja: ôžji knez. Litovsko-latovski jezik rabi za izraz kača: ôze, ôžis, uze = sansk. ahi za aghi, pers. ažis, lat. ang-v-is, starosl. ѫжь (beri: anžь — onžь) novosl. ôž, s predstavljenim: v — vôž*) (primeri: slepovož, Blindschlange), nemški: unke. Kuningas pa = staroslov. князь (knenz), novosl. knez.

Po litovskih pravljicah se na Markovo toliko kač okoli „uzikuningasa“ nakopiči, da je kup velik, kakor nave! (Heuschober). Na Markovo ne orjejo, ker

*) Gorenci in Korotanci govoré tudi: gôž ali guž, in glasnik g je tukaj tako predstopil, kakor v besedi gorenjski: gun = un — on, ille. Tudi Pohorci pred vokale radi stavijo glasnik: g, in lahko slišiš govoriti: Garnuš, za: Arnuš = Arni, Jernej. Pis.

*

ta dan je kačjemu kralju posvečen, in če bi orali, bi jim vsi voli pocepali (Kreutzwald, „Abergläub. Gebräuche der Esthen“ itd., Petersburg 1854, str. 77. 85.)

Med slovenskim ljudstvom so pravljice, da se v spomladi ne sme prvič orati, dokler Sivice ne velevajo. Tako mi je povedal velečastiti naš slovenski pesnik gosp. J. Hašnik, ki je več let v Trbovljah živel, da tam kažejo pečevnato duplo, v kateri so nekdaj Sivice stanovale. Prišel jih je enkrat kmet vprašat, je li bi uže smel bob sejati. Sivica mu reče: sij, sij, sij! in ko jej kmet odgovorí, da še je sneg, mu reče Sivica: „To nič ne dê“, — in kmet je sejal bob na sneg, in mu je obilno obrodil. Sivica gotovo ni druzega, nego ostanek boginje Sive, ki se pri Polacih veli: Seja ali Sejvina, o kateri poljski bajeslovec Szyc pripoveduje (Slow. Bogowie, str. 24), da „opiekowala się siejbą“ (da se je pečala sejbo (seminatione).

Pa podajmo se nazaj h kačjemu kralju. O njem nahajamo pravljice tudi pri druzih narodih. Tako v okolici solonjski (Sologne) na Francoskem se 13. maja vse kače in modrosi na nekem travniki zberejo, in vse vkup delajo na žlahnem kamnu diamantu. Vsaka kača izbljuje tečevino, katero dve kači mesite in gnjetete tako dolgo, dokler iz tega testa ne postane svitel diamant (Erkermann, Lehrbuch der Religionsgesch. III. 73). V kakošnega božanstva mitus spadajo te pravljice? Mi imamo v njih dvojni moment v ozir jemati, — kačo in zlato krono — ali žlahni kamen.

Krona zlata, žlahni kamen sta simbola solnca. To pričuje slovaška narodna pesem, ki se začne:

Veverunko — Veverunko!
Let' do nebičky!
A dones' mi zlatu krunu —
Ukaž' mi zlate slunečko!

Uže Grimm je iz staroškandinavskega poznamenovanja: „Gimstein himins“, gemma coeli, — za solnce, — sklepal, da so si starodavni narodi solnce predstavljali kot svitel bliščeč kamen, in grški pisatelji opiraje se na enake stare predstave solnce imenujejo: „*μύδρον διάπυρον*“, durchglühter Stein“ (Grimm „Myth. 665. Xenophon, Memorab. IV. 7. 7.), Rusi pa kamen alatir, in Indi: dinamani. Solnce ob Jurjevem in Markovem zopet dobí žarečo moč, njegova toplota vzbuja kače iz zimskega spanja, od tod pravljica, da kače kujejo žlahni kamen za kačjega kralja. Kačji kralj torej ni drugo, nego bliskajoče solnce. Pri vseh starodavnih narodih se je kača rabila za simbol bliska, in staroškandinavski Odhim, bog solnca ima priimek: Ofnir in Svâfnir, in ti besedi se rabite za poznamenovanje kače. Tudi troglavno božanstvo med retranskimi starotinami ima kačo za atribut, mi pa smo v tem božanstvu spoznali troedno solnce — jaro, poletno in zimsko. Tudi feniška kača Surmubel in egiptska Kneph sta solnčna simbola, to že potrjuje njini mitus, da, kedar pogledate, vse napolnite s svitlobo, če pa oči sklenete, postane ves svet temán. Učeni Schwartz spozná v beli kači z diamantom: „die blitzende Sonne, namentlich die Frühlingssonne, die nach dem Gewitter neustrahlt“. — Tudi v staroindijskih himnah nahajamo, da so si bliskajoče solnce mislili kot kačo. (Obširno beri: Creuzer „Symb. III., 247. seq. Mowers, Phoenizier I, 508 seq.). Slovaki kačjega kralja imenujejo: rohata vaka. Ta kraljevski gad je imel na glavi rogovoma podobno krono. Krasota barv in krone je bila neizrekljiva. Prekosil je z velikostjo vse druge kače. Napaden je zažvižgal, in na njegov žvižg mu je prišlo tisuč kač na pomoč. V rogati kači zna biti osebljeni blisk, toda Rohata vaka je Typhonu podobno bitje.

Slovstvene stvari.

Še nekoliko besed o gosp. Levstikovem „nauku slovenskim županom“.

(Konec.)

Nekatere besede in fraze zde mi se pretrde ali pa preproste, rekel bi skoraj, premalo ugledne ali premalo gosposke ter bi po moji sodbi, če tudi so dobro slovenske, prilegale se nižje vrste slogu, ne knjigi o zakonih govoreči, dasi kmetskim županom spisani. Sem bi jaz štel uže gori omenjeno: zalenobiti, dalje: zabičiti, zabičevati komu kaj, einschärfen; zadeti ob kak zakon, einem Gesetz zuwider handeln (kakor da bi šlo za kako klado); dolžnosti komu nadevati, auferlegen (nikoli ne: nalagati, nakladati, kakor da bi se tako ne smelo reči); za uho potakniti si kaj, ausser Acht lassen (z. B. einen Auftrag); po robi postaviti se komu, namesto upreti se itd.

Za „übersetzen“ je Levstik vzel: preložiti, prelagati, ali jaz mislim, da nam kaže v tem pristopiti večini slovanski ter rabiti: prevesti, prevajati, prevod, prevodnik po zgledu Rusov, Hrvatov in Srbov, in z ozirom na staroslovenščino, ki poleg preložiti ima tudi: prevesti, prevoditi v tem zmislu, in ker je beseda primernejša za nadaljšnje izvode. Kako porečemo tedaj „Uebersetzung“? Prelog je uže kaj drugega.

Nedoumno in razbistrila potrebno mi je, zakaj Levstik piše: uvod za „Einleitung“, uvoznina za „Einfuhrzoll“ namesto: vvod, vvoznina. Ta okolnost, da se predlog v pritisne k pismenu v, ne more mu premeniti bitnosti in pretvoriti ga v protivni predlog u. Rusi pišejo brez poluglasnika vvedenje in staroslovenščina ima vvod s poluglasnikom za „Einleitung“, a uvod za „Abzugscanal“, uvoditi „ableiten“, vsaj tudi drugače nikakor biti ne more.

Tudi mi se je čudno zdelo, da za „Ausdruck“ piše vzrazilo, ko vendar ruski in poljski slovarji (slovniki) imajo: vyraženje, vyraz, in ko srbski in hrvatski pisatelji in po njih slovenski pišejo: izraz, in ko vzraziti v staroslovenščini pomeni to, kar vzbiti, odbiti, ter bi besede: uzraz Hrvatje zato ne mogli nikdar za „Ausdruck“ rabiti. (Ne tajim sicer, da ne bi se našlo v ruski knjigi: vozraženje, ali nam po zmislu ne more biti uporabno).

Takisto se spotikam nad tem, da je za „Feldhüter“ izmed dveh Vukovih: poljak in poljar vzel prvo, da si ima Vuk sam večji razklad pri drugi, namreč: poljar, dočim poljak pomeni še tudi neko bolezen in pa „der Pole“ (Polonus), ter ima beseda za „Weinhüter“ takisto iz Vuka vzprejeta: podar in pa naša: čuvar isto končnico (a v narod ne prejde — bojim se — ni ena ni druga).

Pisati: vzprijati za „aufnehmen“ (tudi: vzprejeti — mislim), res da je pravilno, in pogrešno je: izprejati; ali z neko elizijo bi se vendar smelo pisati: sprejeti, kakor: skloniti se, speti se, zmetovati seno itd. (kjer je povsod vz); pa tudi: zglasiti za „melden“ menim jaz, da je namesto vzglasiti, tako tudi vzboleti (namesto: izboleti, da si ima staroslovenščina oboje poleg tretjega: razboleti se). Spoh naj bi se iz pisalo samo ondi, kjer ima izvestno pravico, da kako ne zabrazdimo, pišoč, na pr. nepravilno: izpoznati, namesto edino pravilnega spoznati. Za nekatere izraze, ki jih pretresa pridodani „slovničekˮ, moral bi se — to je conditio, sine qua non, — jezikoznanec poprej pogoditi s pravnikom, drugače ne bode nič.

Tako zdanji avstrijski pravnik mora — brez ozira na staroslovenske pravne uzore — na pr. imeti gotove izraze za: „Eigenthum u. Eigenthümer, Besitz und Besitzer, Innehabung und Innehaber“. Tu ne gre, da bi jih jezikoznanci po svoje kovali! Dozdaj nisem jaz našel boljih, nego so: last in lastnik, posest in posestnik ali po Hrvatih posed in posednik, imetje in imetnik. Imovnik ni „Besitzer“, a ker se izvaja od pridevnika: imoven, wohlhabend, in ne od imeti, ne zdi se mi ni za „Innehaber“ pripravna beseda.

Beseda: občan za „Gemeindeglied“ ne bode delala kvare slovenščini, ali jaz jo imam za česko, ker se samo Čehom sama ob sebi izvaja od samostavnika: obec, die Gemeinde. Mi imamo: občina, torej ali: občinec, kakor tudi Levstik piše: domovinec za „Heimatsberechtigter“, ali pa po Vuku: občinar.

Trdnih pravil za izvajanje besed brez izimkov ni in zemljepisna ali lastna imena hodijo svoj pot. Imamo dol, dolina in dolinar, a stanovalci kraške Općine imenujejo se: Openci.

Za „Gemeindegut“ občinski užitek ni kaj prileżno, kar pomeni bolj „Nutzniessung“; vzeti bi bilo drugo kako obrazilo. Direktne davke je Levstik krstil: davke na prvo roko, — indirektne: na drugo roko. Meni se to ne zdi dobro, ker se oddaljuje preveč od izvirne ideje, in ker državi le prva roka tudi indirekten davek plačuje, ali ga zna prevaliti na kupca. Ako bi se dal pridevnik „prem“ oživiti, bilo bi najbolje: premi, nepremi davki (morebiti: neprezdetni, prezdetni davki, ki se dado ali ne dadó prezdevati na drugega, a to ni lepoglasno).

Je li: kožedirec za „Wasenmeister“ v narodu? Jaz sem slišal samo: konjederec.

Češki izraz: tovarna namesto fabrika (hrvaški tvornica) ni mi po misli.

Izpovedati se za „Zinsbekenntniss einbringen“ — mislim, da bode preveč motilo, — celó smeh budilo.

Neznan mi je koren glagola: odvédati za „verkaufen“, tako tudi: uganiti kakor glagol 4. vrste.

Pooloviti za „verzinnen“ bode težko razumeti, če je olovo: svinec, zakaj ne: pokositeriti?

Beseda „Instanz“ prevaja se: „sodnja stopinja“, kar se mi zdi, da je le „Gerichtsinstanz“.

„Staatsgefälle“ se je dozdaj imenovalo: državni dohodek; dohodarstvo po hrvaškem „Gefällswesen“; Levstik rabi: pripadki, kar je primerneje za „Heimfälligkeiten“.

Za „gesammt“ je Levstik vzprejel v knjigo v narodu slišano malo estetično: ves čiharen; jaz bi svetoval poprijeti se raje hrvatsko-srbskega ves kolik, ker je mnogo lepši.

Gosp. Levstik dosledno piše, na priliko, „prišel je domov brez nobene nezgode“. Je li to edino pravilno in ni li smeti tudi reči: „prišel je brez najmanje nezgode, brez vse nezgode, tega za zdaj nečem ni trditi ni prerekati. To pravilo mi je novo, kakor mi je novo tudi to, da: biti koga vprašanje, biti koga prošnja, pomeni „Jemand befragen, ersuchen“. Gosp. Levstik piše namreč: „župan naj stori, če ga je vprašanje“, wenn er befragt wird; „če ga je prošnja“, wenn er ersucht wird. Čemu vse to?

Te le stvarce sem tukaj z edinim ozirom na našo narodno stvar pripomnil, kakor sem čitajoč knjigo domislil se česa, ter upam, da mi nihče ne zameri tega.

Dodá naj se tukaj, prvič gledé besede: zanemariti, da znani moravski jezikoznanec Ant. Matzenauer odločno pobija Miklošičevo misel o jugoslov. glagolu: mariti, marati, rekoč, da ne izvira iz nemščine, temuč da je iz početka nemškemu in slovanskemu jeziku vkupen ali občen, in samo gorenski in koroški: marnjati, sprechen, da je mnogo pozneje iz nemščine vzet; drugič gledé predlaganega glagola raztrovati, da se po moji sodbi mora pisati: razotrovati, ker tukaj o — bodi ali ne bodi predlog — vsekakor spada k samostavniku otrov = strup, in ne k neizvestnemu glagolu trovati, in da bi pomenil to, kar bi pomenil nemški glagol „entgiften“. Potem bi se morebiti beseda „Gegengift“ dala izraziti z: razotrov ali razotrovilo.*)

Cigale.

Jugoslovansko književstvo.

* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti je ravnokar za leto 1879. izdala dvoje knjig. Ti ste: *„Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti“. Knjiga 50.*, ki poleg poročila o svečani seji 25. dne decembra 1879. in izvodov iz zapisnikov obsega še sledeče članke: Uzrok munjotvornoj sili. Druga razprava. Od M. Sekulića, — Chemička svojstva divljega hrvatskoga hmelja. Od dra. D. Čeha, — Prilog za poviest glasbe južnoslovjenske. Od Fr. Š. Kuhača, — Estetička ocjena Gundulićeva Osmana. Od dra. Fr. Markoviča (Nastavak) in Roberto de Visiani. Nekrolog. Od dra. B. Šuleka. — Druga knjiga je: *„Monumenta Ragusina. Libri reformationum. Tomus I. Ann. 1306 — 1347.“* Ta razprava je deseta knjiga dela: „Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium“.

Cerkvena glasba.

* *Pet velikonočnih, čveteroglasnih napevov*, zložil Fr. Gerbić (op. 16.), je ravnokar prišlo na svitlo.

Dobivajo se pri skladatelju v Cerknici (postaja Rakek) ter veljajo po pošti poslani 30 krajc. Kdor naroči štiri eksemplare skup, jih dobí za 1 gold. Dobijo se pa tudi v knjigotržtvu Giontinijevemu v Ljubljani.

Politične stvari.

Specijalitéta konstitucijonalizma

„z avstrijsko marko“.

V državnem zboru avstrijskem je te dni, ko je bil razgovor o sekundarnih železnicah, češki poslanec dr. Rieger v dveh govorih omenil in grajal neko posebnost avstrijske ustave, kakoršne drugje ni. Zato bodi tu kratek posnetek teh govorov, ki sta res prav jedro zadela.

„Obžalovati moram — je rekel dr. Rieger — da v tej zbornici še zmerom vlada nekak duh, ki v vsakem predlogu, naj bo kakoršnega koli pomena, vidi nevarno prikazen, da se z njim hoče doseči kak národen, kak političen ali kak državopraven cilj, čeravno tacega namena nikakor nima. Jaz sem v odseku pobijal tako sumničenje, pa ga nisem mogel pobiti. Tudi tam sem naletel na enak upor, enak duh, in žal mi je, da moram tu javno izreči to, da dokler bo slavna zbornica tacega duha, je težko nadejati se složnosti vseh strank o gospodarskih in v obče o vseh koristnih vprašanjih. Ko smo stopili v to zbornico, se nam je reklo, da o narodno-gospodarstvenih zadevah

---

*) **Popravka.** Namesto: utašim na strani 78. čitaj: utešim; in namesto: okolišči na str. 79. čitaj: okoliši.

bomo vsi složno ravnali, zdaj pa moram žalibog naravnost reči, da sem uže ob upanje, da bo to tudi na tem polji kdaj mogoče".

Nadalje je dokazal dr. Rieger, da vladna predloga o stranskih železnicah ni druzega nič ko cela vrsta pooblastil, katera hoče ministerstvo dobiti od zbornice poslancev, da potem dela po svoje. Najhuje pri tem je pa to, da si hoče vlada pridržati prostost, da posameznim družbam (zádrugam) sme poboljškov dajati popolno po svoji volji. Kamo pridemo, če bi postavo dajalni državni zbor vladi dajal pravico oproščevanja davkov in da bi sama za-se delala finančne postave?

Dalje je rekel Rieger: „Drug, nekaj bolj skrit, nekaj pa javen ugovor je ta bil: Državni zbor mora postavo tako sprejeti, kakor jo vlada predlaga, kajti če je ne sprejmemo tako, je drugače ne bo, ker je vlada ne bo cesarju priporočila v potrjenje. Take besede so se v tej zbornici uže večkrat od ministrov slišale. Mi se moramo pa z vso odločnostjo braniti temu, da bi sploh ministerstvo kake postave, sklenjene po obeh državnih zbornicah, ne hotelo predložiti v potrjenje. Jaz mislim, da mu je to dolžnost. Ako tega ne stori, bi se postavilo više od postavodajalstva (državnega zbora), kar bi bilo naravnost nasprotno vsakemu ustavnemu načelu. Krona (cesar) ima pravico, postav ne potrditi; al da bi se kaka v državnem zboru sklenjena postava sploh ne predložila kroni, bilo bi to toliko, kakor da je uže ministerstvo postavo zavrgla. Če se ministerstvu ne zdi prav, da bi kaka postava prišla v veljavo, je njegova dolžnost reči: ta postava se ne vjema z mojim prepričanjem, toraj raje popustim vladno krmilo, naj si krona izbere drugo, do katerega ima zbornica zaupanje. Al da ministerstvo misli, da ima pravico, postave, po obeh postavodajskih zbornicah veljavno sklenjene, ne predložiti za potrjenje, to je čisto nov „konstitucijonalizem z avstrijsko marko", o katerem ne želim, da bi se nam večkrat pokazal. To priča, da smo v konstitucijonalizmu še zeló mladi in da nam tudi ni zmerom sveto pismo". — Po tej zeló ostri izjavi je rekel dr. Rieger, da bo glasoval za vladno predlogo, al le zato, ker je nekaj vendar bolje ko prav nič.

Mnogovrstne novice.

* *Bismark o Slovanih.* „Deutsche Revue" pripoveduje sledečo anekdoto: Bismark je pripovedoval, kako mu je, ko je v Petrogradu bil, nekak „mužik" drzno na pot stopil in se mu ni hotel nikakor umakniti, dokler ga ni on iz poti porinil, da je v blato padel. Na to ga je kmet oproščenja prosil. K tej pripovedki je Bismark dostavil sledečo opazko: „Tako je z vsemi Slovani, ki se ne spametijo poprej, dokler niso tepeni". Oficijozni Bismarkov časnik „Nordd. allg. Zeitg." hitel je objaviti, da cela ta pripovedka je izmišljena, v kateri ni besedice resnice. — Kdo verjame popravek?

* *V cesarski denarni kovnici so lansko leto izkovali sledeči sreberni in zlati denar:* Srebernega denarja: tolarjev po dva goldinarja 73.953, — srebernih goldinarjev 37 milijonov in 485.342 in srebernih svetinj (po 2 gold.) 477.090; srebernih desetic so iz dvajsetic prekovali 483.000. Trgovskega denarja: 1 milijon in 111.475 levantskih tolarjev. Zlatega denarja pa: 29.245 velikih in 361.556 navadnih cekinov. V vsem skupaj so tedaj nakovali 58 milijonov in 472.807 novcev v vrednosti 43 milijonov in 805.729 gold. 79 kr.

Naši dopisi.

Z Dunaja 15. marcija. — V mojem zadnjem dopisu se je v poročilu o delovanju davkarskega odseka beseda vrinila, ki jako moti stvar. Poročal sem namreč o obravnavi postave, katera zadeva koncesije in davek za prodajo žganja; za besedo „koncesije" pa stoji beseda železnic, o kateri ne vem, kako je le sem vmes prišla. *) — Zatirati se ima pijančevanje z prodajo (ne samo za točenje) žganja v nezaprtih posodah žganjem po tej postavi tudi s tem, da se mora tudi za dobiti pri gospóski posebno dovoljenje (koncesija), tedaj ne bo zadostovalo — po dosedanjem razlaganji obrtnijske postave — prodajo žganja pri gospóski le oglasiti. Davkarski odsek pa žganjarsko postavo še zmerom obravnava. V predzadnji seji budgetnega odseka se je mladi Plener spravil s posebno strastjo nad novega denarnega ministra Kriegsau-a ter mu omahljivost oziroma nezmožnost očital zato, ker ni hotel odločno izreči, ali naj se primanjkava (deficit) letošnjega državnega proračuna pokrije z zlato rento ali drugače. Te Plenerjeve besede bile so signal levičarjem, po finančnem ministru udrihati od vseh strani, in zgodilo se je res tako v tem odseku, pa ponavljal se je enak glas v zbornici po poslancih Neuwirthu in Russu. Desnica se v ta strastni prepir ustavoverski v zbornici dozdaj ni vtikala in je glasovala po ministrovem nasvetu. Oficijozna časnika „Sonntags-Zeitung" in „Montags-Revue" sta pa Plenerju precej dobro posvetila, prvi rekoč, da poslanec Plener po Taaffe-u mu ponujanega trgovskega ministerstva ni hotel sprejeti, temveč se takrat izrazil: „jaz bom ali finančni minister ali pa sploh ne bom minister, kajti „jaz sem rojen finančni minister!" — „Montags-Revue" pa uže piše danes o Plenerjevi „Financ-dinastiji" še hujše zabavljice. No, s takimi oholimi ustavaki pač ni moči desnici priti do mirnega skupnega delovanja! — Naučni minister Conrad je uže nekaj učinil v tihoti, kar je zeló pomenljivo in za prihodnjo spravo zlata vredno. Sekcijski šef Heider, duša Stremayerjevega germanizatorskega delovanja, je upokojen. Naj mu kmalu sledijo njegovi duševni bratje! — Naš velecenjeni deželni predsednik Kalina žalibog neki res pojde na Moravsko, — Bog daj, da mu pride vsaj dober naslednik! — Konec tedna pridemo na velikonočne praznike domú. **)

V Gorici 14. marcija. — Cesar in cesarica sta podarila veteranskemu društvu v Gorici za napravo zastave in za ustanovitev pomočnega zaloga 200 gld. — Sinoči smo imeli res velikansko bakljado, s katero je naš municipij izrazil meščanov veselje zavoljo zaroke cesarjeviča Rudolfa. Take izjave lojalnosti nam dobro dejo v Gorici. — Včeraj je bil tukaj — potovaje tod memo — novi katoliški škof Bulgarski (to je, Plodovinsko-Sredeški), monsig. O. Robert Menini Spletski (kapucin), državljan avstrijski. Bil je na Dunaji pri cesarji in ministrih, — povsod dobro sprejet. Pred 20 leti je Menini končal studije na vseučilišči dunajskem in postal praktikant pri vojaškem auditoriatu v Beču, pozneje je stopil v kapucinski red. Obiskal je v Gorici Nj. eks. g. nadškofa in pa grofa Chamborda. — Po večdnevni, za ta čas preveliki toploti smo imeli zdaj tri noči spet led.

Iz Vipave 13. marcija. (*Žalostne novice z nekaterimi veselimi.*) Kakor povsod, prešla je tudi pri nas v Vipavi dolgo trajajoča zima, katera se je pa danes zopet memo

---

*) Neljub tiskoven pogrešek.

**) In kaj nam prinesete za pirhe? Vendar ne kakih zaprtkov? Vred.

gredé nenavadno hudo oglasila, kajti danes imamo tako mrzlo burjo, da voda zmrzava. Stari ljudje take zime, kakoršna je bila letošnja, ne pomnijo. Lavorikovo drevje (lorber), oljke, smokve, še celó borovci so pozebli, ter se vsled tega posušili. A vse to naj bi uže bilo, — škoda po vzebi teh rastlin ni izdatna, al vsa drugačna je škoda, katero je huda zima na vinski trti nam naredila. Koj po hudi zimi zapazilo se je po vinogradih, posebno pa po plantah, mnogo starih trt, od mraza razpokanih, toraj suhih. Zdaj pri obrezavanji se pa kaže, da žalibog! so tudi nerazpokane trte večinoma čisto suhe, mrtve. Sme se reči, da smo skoraj ob tri četrtine starih trt, ob polovico pa prav gotovo sploh. Mladim trtam bilo je prizanešeno, al mladih trt je primeroma celó malo. Blagor vinorejski šoli na Slapu, katera ima samo čisto mlade vinograde! — In tako je žalostna neovrgljiva resnica, da je za Vipavce dobra vinska letina za letos in tudi za dve do tri sledeča leta izgubljena, nemogoča. — Zimsko žito, kar se ga je vsejalo, prezimilo je dobro. Sadno drevje ~~ob~~ ljubuje sploh obilo ploda, — blagor toraj srenjam, katere imajo dosti sadnega drevja! Mandelni in marelice uže cvetó. — Kakor so „Novice“ uže naznanile, vršijo se v Vipavi na korist stradajočim Vipavcem uže dve nedelji zaporedoma javna predavanja. Prvih dveh predavanj udeležila se je prav povoljna množica poslušalcev. Nadejati se je, da jih tudi pri poslednjih dveh manj ne bode, in da se bode tako precejšna svota za reveže nabrala. — Konečno naj še žalostno vest prijavim, da je naš obče spoštovani gosp. dekan Jurij Grabrijan zeló nevarno zbolel. Naj nam mili Bog starčeka še ohrani!

Iz Železnikov. — Pri nas so bili 5. dne t. m. v občinsko starešinstvo izvoljeni: g. Janez Globočnik za župana, — za svetovalca pa g. Jos. Levičnik in g. Jos. Košmelj.

Iz Moravč 28. sveč. — Pri volitvi občinskega zastopa 25. dne u. m. je bil za župana izvoljen Janez Cirar, posestnik v Moravčah, — za svetovalce pa so bili izvoljeni: Karol Gril iz Moravč, Anton Kunavar iz Negastema, Peter Cirar iz Krašce in Luka Pirnat iz Tustaj.

Iz Ljubljane. — Pretekli teden so se podajale deputacije svétnih in duhovenskih oblastnij, deželnega odbora, mestnega odbora, trgovinske zbornice, družbe kmetijske itd. do namestnika c. kr. deželne vlade, čestitat o zaroki svetlega cesarjeviča Rudolfa.

— Iz zanesljivih virov nam dohajajo poročila z Dunaja, da naš visokospoštovani c. kr. deželni predsednik vitez Kalina pride za ces. namestnika v Brno na Moravsko na mesto pl. Possingerja, ki ima na mesto barona Conrada, zdaj naučnega ministra, priti za ces. namestnika na Dunaj. — 11. dne t. m. je vitez Kalina bil v audijenci pri Nj. veličanstvu. Kakor iz srca želimo našemu gospodu deželnemu predsedniku povišanje v službi, prav tako nam je pa tudi iz srca žal, da izgubimo zastopnika vlade, kateremu po pravici gre dandanes redki naslov poštenega moža „eines ehrlichen Mannes“, ki je ves čas dosledno ostal to, kar je o prihodu v Ljubljano obljubil, biti namreč nepristranskemu — objektivnemu.

— (*Družba kmetijska*) je poslednje dni prejela od sl. ministerstva kmetijstva dvoje dopisov, katera kažeta, da si vlada resno prizadeva, v življenje sklicati take zavode in naprave, po katerih bi se reja goveje živine po vseh deželah cesarstva tako pomnožila in povzdignila, da bi domače dežele toliko živine prirejevale, kolikor več je bodo potrebovale, ko se bode zarad obrambe goveje kuge leta 1881. meja cesarskih dežel za zmerom zaprla proti Rusiji in Rumuniji, ki ste dozdaj vsako leto na milijone svojih goved prodali v dežele našega cesarstva. V enem pismu praša gosp. minister grof Falkenhayn družbo kmetijsko, kaj ona misli o ustanovitvi asekurance za govejo živino v vsaki deželi? ali naj bi bila asekuranca prostovoljna ali posilna? ali naj bi se asekurance osnovale za celo deželo skupaj ali le za posamezne okraje in okraje skupaj? kako naj bi vlada uplivala, da se ustanovijo dobre živinske asekurance? — Drugo pismo stavi družbi kmetijski 12 vprašanj, kaj naj bi kmetijski gospodarji in živinorejci sami počeli, da se pomnoži in zboljša govedoreja z ozirom na čas, ko se bodo meje med Rusijo in Rumunijo in pa Avstro Ogersko zaprle in ne bode več tuje goveje živine dohajalo v naše cesarstvo: kako namreč pridelovanje klaje pomnožiti, žita pa zmanjšati, — kako stelje več pridelati, — kako senožeti bolje oskrbovati, — kako dobra goveja plemena vpeljavati, — prepoved premlada teleta klati, — skrb za umno živinorejo, — premije za izrejo pitanih volov, — vpeljanje sejmov za pitano živino? O vsem tem in o še več druzih rečéh želí ministerstvo kmetijstva tudi od naše družbe, kakor od vseh druzih kmetijskih družeb, izvedeti dobrih nasvetov, da na njih podlagi potem prične daljšnje delovanje. Gotovo bi centralnemu odboru družbe kmetijske dobro došla poročila o tem: kaj naši živinorejci mislijo o živinski asekuranci? Po naših mislih bila bi taka asekuranca gotovo tako velika dobrota kmetijskim gospodarjem, kakor je asekuranca proti škodi ognja gotova dobrota hišnim gospodarjem; al posilna bi morala biti, to je, vsak lastnik bi svoja goveda moral zavarovati, kajti po tem bi tarifa celó majhna bila, in le taka asekuranca bode dobrotljiva naprava, katera ne bi težila nobenega gospodarja, če za malo krajcarjev zavarovanja dobí odškodnino, ko mu živina pogine.

— (*Iz seje deželnega odbora 5. marcija.*) Vsled dopisa nekega deželnega odbora se je pretresalo vprašanje zarad naprave hiralnice v bolnišnici za take bolnike, ki so neozdravljivi, pa se tudi ne morejo kam dalje prepeljati; — razpravljalo se je, kaj je pri novi deželni norišnici na Studencu še treba dodelati in pripraviti, predno se bode odprla, in koliko bo treba za to norišnico še denarja, da se vse pripravi; — sklenilo se je, da se razpiše služba sekundarja v deželni bolnišnici z natečajem do 25. marcija.

— Za c. kr. okrajnega sodnika na Vrhniko pride gospod Karol Paeur iz Maribora, — za c. kr. okrajnega sodnika v Ribnico pa pride gosp. Franc Peharc iz Slovenje Gradca.

— (*Beseda v čitalnici*). Jako interesantni program zadnje čitalniške „besede“ preteklo nedeljo je privabil nenavadno veliko število občinstva v dvorano; glavni magnet temu pa je bila igra na amerikanskem harmoniju, v Ljubljani še malo znanem glasbenem instrumentu. Sceni iz Wagnerjevega „Lohengrin a“ in Gounod-ov „Meditation sur Faust“ ste bili res krasni točki današnjega večera. Arangement za harmonij, gosli in glasovir je za izraževanje raznih muzikalnih efektov kaj ugoden, posebno pa so Estey-Cottage-orglje donele tako velečastno in zopet tako milo, da smo koj pri prvih akordih od vseh straní čuli izraze občudovanja. Gosp. Alfredu Ledenigu gre res topla zahvala za prijazni prepust zanimivega harmonija, kakor je tudi burno ploskanje slavilo mojstersko njegovo igranje. Gosp. Vikt. Parma (gosli) in Josip Majar (glasovir) sta sodelovala pri teh točkah s tako sigurnostjo in spretnostjo, da je res bilo veselje; donela je zato vrlim igralcem burna pohvala.

Al tudi nad ostalimi točkami smo se jako radovali. Veitov lepi zbor „Praga“ peval je moški zbor v občno pohvalo. Med mešanima zboroma prikupil se je pa občinstvu posebno Försterjev „Ave Marija“; spremljeval je lepo Försterjevo kompozicijo na harmoniju gosp. A. Ledenig; ni bilo pred mirú, dokler se ni „Ave Marija“ v drugič pela. — Gospodu, ki je z veliko pohvalo deklamoval Prešernovega „Povodnega možá,“ gre tudi zato priznanje, da si je dober predmet izbral za deklamacijo. — Kratka gluma „Sam ne vé kaj hoče,“ se je igrala prav ognjeno; nastopile so v njej nekatere nove moči, katere še večkrat videti na čitalničnem odru prav srčno želimo.

— (*Likvidacijski odbor „banke Slovenije“*) je razpisal občni zbor delničarjev na 20. dan aprila popoldne ob 4. uri v dvorano čitalnično.

— V Idriji je 13. dne t. m. umrl dr. Gerbec, c. k. rudarski zdravnik v pokoji, 75 let star.

— **(Po ruski lan)**, kdor še ni prišel v pisarnico družbe kmetijske, naj pride nemudoma, sicer se bo oddal drugim.

— Več lotov dobrega in zdravega semena svilo-prejk ima na prodaj čast. gosp. Martin Tomec, župnik na Suhoru, pošta Metlika na Dolenjskem. Kdor ga želí, naj se blagovoljno obrne do njega.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V četrtek 11. dne t. m. je cesar sprejel deputacijo državnega zbora, ki mu je prišla čestitat o zaroki cesarjeviča Rudolfa. Deputacija zbornice poslancev je obstajala iz predsednika grofa Coronini-a in obeh podpredsednikov dr. Smolke in barona Goedel-Lannoy-a. Grof Coronini je povdaril v svojem nagovoru, da so narodi avstrijski in njih zastopniki v državnem zboru z iskreno radostjo sprejeli novico o zaroki cesarjevičevi in da zbornica poslancev mu je dala nalog, na podnožju prestola razodeti ona čustva narodov in narodnih zastopnikov. Presvitli cesar je preprijazno sprejel pozdrav predsednikov rekši, da ga srčno veselí izraz predsednikov ter dostavil, da je cesarjevič prav po svojem srcu svobodno si izbral soprogo; nikdo ni na-nj uplival. Cesar je izrazil nado, da ta zveza ne bode utemeljila samo srečo cesarjevičevo, temuč tudi srečo države. Potem se je cesar z deputacijo razgovarjal o druzih zadevah. — Nevesta cesarjevičeva je, kakor smo uže zadnjič poročali, hči kralja belgiškega, njena mati, kraljica belgiška, pa je hči rajncega avstrijskega nadvojvode in ogerskega palatina (kralja-namestnika) Josipa. Ona sloví kot ena najlepših princesinj, je pa poleg tega neki tudi duhovita in znanstveno izobražena. Cesarjevič Rudolf se je pred dvema letoma seznanil ž njo na velikem svojem potovanji. Kdaj bo poroka, še ni znano.

— Zbornici poslancev je bila 10. dne t. m. peticija občine Suhorske v okraji metliškem izročena za zidanje železnice iz Ljubljane v Karlovec, da bi siromaško ljudstvo na Dolenjskem s tem zidanjem si kaj prislužilo. V isti seji so bile tudi od več dolenjskih občin prošnje izročene, da bi se §. 17., lit. f. patenta za pohišno kramarstvo ne premenil, kajti če bi se Kočevarjem in nekaterim drugim dolenjskim občinam prepovedalo ali zeló omejilo pohišno kramarstvo (hausiranje), pridejo potem popolno na beraško palico.

— V zbornici poslancev je bila te dni na vrsti Arelska železnica. Več govornikov, med njimi teržaški poslanec Teuschl. Poljak Hausner je pravo zadel, ko je rekel, da brez te železnice smo od Nemčije odvisni, tako materjalno, kakor politično; če bo pa ta železnica gotova, znamo Francozom roko podati, in se tudi v vojnem oziru z njimi zvezati. V tem hipu, ko Nemec čez Gothard podá Lahu roko, podamo jo mi čez Arel Francozom. Tržaški poslanec Teuschl je tožil, da se Trst preveč zanemarja, in da bo ta železnica Trstu le škodovala; nek nemšk poslanec pa mu je dobro odgovoril, da so tega Tržačani sami krivi, ker ne znajo kupčevati, tako, da jim Hamburg že v Ljubljani konkurenco dela. Sicer pa bi moral priti v Tržačane ves drug (avstrijsk) duh, ako hočejo, da bi jih država povsod protežirala. Železnica bo stala blizo 35 milijonov. To je res velika svota; pa trpeti jo moramo, ker je železnica v gospodarskem in političnem oziru jako važna.

— Strašansko rogovilijo zdaj tukajšnji judovski časniki in vseh mogočih sredstev se poslužujejo, da bi razdjali edinost desne (naše) stranke ali pa vrgli ministra Taaffe-a. „Da kocht es im journalistischen Hexenkessel – piše se „Politiki“ z Dunaja — um entweder die Rechte zu sprengen oder Graf Taaffe zu stürzen“. Res: s tako družino v državnem zboru mora propasti parlamentarizem avstrijski!

Tirolsko. — Na Predarelskem je bilo veliko veselje, ko so izvedeli, da je državni zbor sprejel postavo o zidanji arelske železnice. Streljalo se je povsod z možnarji in godbe so igrale. — Kdaj se bodo smeli tudi Dolenjci enacega dogodka veseliti?

Laško. — V italijanskej zbornici je bivši minister Visconti Venosta ostro grajal vnanjo italijansko politiko. Dejal je mej drugimi to, da, ako se hoče imeti zanesljive sosede, naj bode vsak najprej sam zanesljiv sosed. Vlahi naj si to dobro zapamtijo.

Rusija. — Loris-Melikov postopa z nihilisti energično in previdno. Drentelen, dosedajni načelnik tretjega oddelka (policije) je moral odstopiti.

Nemčija. — Nemška vlada se izgovarja, da je za to morala pomnožiti vojno, ker Francozi svojo mejo proti Nemčiji grozno vtrjujejo. Vse bojda mrgolí trdnjav, in vse je nasejano s kanoni, tako da je ni steze, po kateri bi se moglo brez nevarnosti čez mejo priti.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja 17. marcija.

V debati zarad legaliziranja so Adamek, Magg in Fuchs ministra prava (Stremajerja) prav krepko zavrnili. Zdaj je razgovor o podaljšanji davka, Klam in Kriegsau se izvrstno držita. Najbrže bo danes daljno pobiranje davka dovoljeno.

Listnica vredništva. Gosp. G. P. na Sl: Prejeli, hvala! Prihodnjič začnemo.

Žitna cena

v Ljubljani 10. marcija 1880.

Hektoliter: pšenice domače 10 gold. 56 kr. — banaška 11 gold. 80 kr. — turšice 6 gold. 80 kr. — soršice 8 gold. 99 kr. — rží 6 gold. 99 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 5 gold. 20 kr. — ajde 5 gold. 39 kr. — ovsa 3 gold. 57 kr. — Krompir 3 gold. 93 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — **Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki** v Ljubljani.